

שמעתא עמיקתא

גליון תקצ"ט | פרשת כי תשא | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר לאכול 'בשר מתורבת' עם גבינה

א. היוצא מהטמא / בשר הפורש מן החי דבר שאינו נראה לעין. ב. איסור שהשתנה / פנים חדשות. ג. השתנה ע"י כימיה וחזר להיות ראוי. ד. ביטול בששים / זה וזה גורם. ה. תאי הגזע מופקים מחלקים שהם בכלל מיא בעלמא. ו. אם חשיב בשר / מראית העין. ז. לשמחת יו"ט / בתשעת הימים.

פתיחה

בשר מתורבת (או בשר סינתטי - בשר משובט) הינו בשר המיוצר בתנאי מעבדה (ולכן נקרא 'מתורבת' על שם 'תרבות תאים' שפירושו תהליך שבו תאים גדלים בתנאים מבוקרים). תהליך הייצור הוא באמצעות איסוף של תאי גזע המצויים בבע"ח בין טהורים בין שאינם טהורים (תא גזע פירושו תא שעדיין לא עבר תהליך התמיינות סופי לסוג רקמה).

לפי מה שבררנו יש שיטות שונות של הפקת תאי גזע מגוף הבהמה. באר"י לצורך ייצור בשר בקר מוציאים תאי גזע ממי השליה של בעלי חיים בעודם חיים. ולצורך ייצור של בשר עוף מוציאים תאי גזע מביציית מופרת. תאים אלו מתרבים, התא ראשון מכפיל את עצמו פעמים רבות. הם ניתנים בתמיסה של חומרי הזנה המעודדים שכלולים עד לצירת רקמה (שריר, שומן, דם, עור ועצם). את התאים המשתכפלים מציבים על פיגום המעודד את גדילת הרקמה עד שהבשר מוכן. בעבר לחומר הזנה השתמשו בסרום (מרכיב של הדם שמופרד ממשקע המרכיבים התאים שבדם), אבל לעת עתה, תמיסת ההזנה והפיגום עשויים מחומרים שמקורם מהצומח או חומרים סינתטיים. לפעמים ייתכן חומרי טעם וכדו' לצורך שיווק.

כמו כן קיים מאכלי חלב המיוצרים מחלבון חלב באמצעות תהליך התססה (פרמנטציה) של שמרים. המוצר הסופי הוא אבקת חלבון, שהיא חומר הגלם על בסיסו ניתן לייצר מוצרי חלב שונים כמו גבינות או יוגורטים וכדו'.

ויש לדון האם בשר וחלב מתורבתים דינם כבשר וחלב לכל דיני התורה, האם כשמיוצרים מבהמה טמאה אסורים באכילה, וכן כשמיוצרים מבהמה טהורה האם יש בתערובתם משום איסור בב"ח דאין, וכן אם חשיב בשר לענין שמח יו"ט וכדו'.

א. היוצא מהטמא / בשר הפורש מן החי בדבר שאינו נראה לעין

אייתא בבכורות (ה) **ובשו"ע** (יו"ד סי' פא) היוצא מן הטמא טמא. וע"י עוד בחולין (ק) דאמר ר' יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי. **ופרש"י** דאבר חי מקרינן נפש שאם יתחבנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת כו'. ובשר בשדה - משמע שפירש ממקומו זהו בשר מן החי, ע"כ. ועיי"ש (ק) דאמר רב אבר מן החי צריך כזית מ"ט אכילה כתיבה ביה. וכן פסק הרמב"ם (מא"א פ"ה ה"ט). ועיי"ש עוד (קא) שנה"ר ר"י, ר"א וחכמים אם נוהג אף בטמאין. **והרמב"ם** (מא"א פ"ה ה"א) **והטור** (יו"ד סי' סב) פסקו להקל כחכמים. וכת' **הב"י** דלפי דרכו של **הטור** שאינו מכניס עצמו לכתוב אלא האסור והמותר בלבד, לא החייב והפטור, ולא הו"ל לכתוב דאינו נוהג אלא בטהורים דמאי נפק"מ הא טמאים בלא"ה אסרי, אלא שנמשך אחר דברי הרמב"ם, ע"כ. **והשו"ע** (ש"א א) פסק דאמה"ח אסור בבהמה, חיה ועוף. אבר הפורש מן החי, אסור, ובשר הפורש מן החי אסור. **והדרכ"ט** (סי' א) הביא דח"ש אסור אף באמה"ח. וע"י בזה **בערוה"ש** (אות טו). ובענין דין אבמנ"ח בפירשה בעלמא. ע"י **בפחד יצחק** (ערך אבר מן החי אות א) ע"פ **תשובת זרע אברהם** (יו"ד סי' כו) הובא **בדרכ"ט** (שם ד"ה ולענין).

ואע"פ שהתאים אינם נראים לעיני אדם, ע"י **במנח"ש** (תני סי' ק אות ב) שכת' בענין איסור כלאים ע"י הנדסה גנטית, שמכניסים חלקיקי תאים מבריה א' לשניה, ובהו משנים את תכונותיה של השניה, דאסור, דאע"פ שאין חלקיקים אלו נראים לעין האדם, כיון שאנשים מטפלים בחלקיקים האלה ומעבירים אותם ממין א' לשני הרי זה חשיב ממש כנראה לעינים. אולם עיי"ש דדוקא בכלאים אמרין כן כי סוף "השדה" זרועה משני מינים, אבל בני"ד י"ל דידעה דלא חשיב בשר. וע"י להלן בשם **החזו"א**.

ב. איסור שהשתנה / פנים חדשות

ויש לדון דבני"ד החתיכה חשיבה היתירא כי פנים חדשות באו לכאן, דכבר הביא **הרא"ש** (ברכות פ"ו סי' לה) בענין המוש"ק **דהרי"ז** (**המ"ה**) **הלו"ז** היה אוסר לאכול מפני חשש דם, **וה"ר יונה ז"ל** פ"י דאפשר ליתן בו טעם להחיר ולומר דפירשא בעלמא הוא אע"פ שמתחלה היה דם לא חיי' להכי **דבתר השתא אזלינן**, שהרי הדבש אינו נפל בו חתיכה של איסור ואע"פ שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיון שדרך החיובי הדבר הנופל לתוכו לדבש, כמו דבש דיינינן ליה ומותר, ולא כמי אע"פ שמתחלה היה דם כיון דיצא מתורת דם דבתר השתא אזלינן ואע"פ שנתון טעם לשבח בתבשיל, ונ"י דהא אפי' ראייתו צריכה ראייה, ע"כ.

והמ"א (סי' רטו סי' א) תמה על **הרבינו יונה** דאמר' **בבכורות** (ו) דחלב חידוש הוא כיון דדם נעקר ונעשה חלב הו"ל לאסרו, א"כ ש"מ **דבתר מעיקרא אזלינן**, וכי"ת נילף מחלב הא קיי"ל דמחידוש לא לפינן, ואין לומר דהמוסק פירשא בעלמא הוה ולא הו' מאכל כלל, דא"כ לכי"ע שרי (ולא היה הרא"ש חולק בדבר, מחצה"ש) מידי דהוי אכשרה שיינקה פירשא בעלמא דמותר להעמיד גבינות בקיבתה **יחולין** (קטו) **ושו"ע** (יו"ד סי' פא סעי' ה), ועוד דהדבש הוא טוב למאכל, ומש"כ **הר"י** דפירשא בעלמא הוא היינו שאין עליו תורת דם וא"כ הדרג קושיא לדוכתא, ובגי אפרוח שנוול מביצה טריפה אמר' **תמורה** (לא). כל כמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דקביל עפרא בעלמא הוא, משמע דאי לאו ה"ט אסור דבתר מעיקרא אזלינן, ואי"ת הי"נ קודם שנעשה מוסק עפרא הוא כי מי יודע זה, ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר וצ"ע, ע"כ.

ובאמת בהא דאפרוח מצוינו **בר"ן** (ע"ז טו: ברי"ף ד"ה מסרח) שהביא שאף שדרך לערב בדבש דברים אחרים ונימוחים בתוכו וחוזרים להיות דבש, מ"מ שרי, לפי שהמתערב בו ע"ד שלא נימוח מסרח ומותר, דעפרא בעלמא הוא, וכדאמר' **תמורה** (לא). אפרוח ביצת טריפה מותר, דאימתא לא גדיל לכי מער, ההיא עפרא עפרא בעלמא הוא. ע"כ. ומבואר לכי **כמי"א**, וכבר העיר בזה **בהגהות החת"ס** על **המ"א** שם. וע"י **בחק יעקב** (סי' תסז אות טו) **ובגינת ורדים** (לפמ"ג כלל נא) שיוצא מדבריהם דכל ששתנה לדבר המותר וכן דבר שנעשה עפרא בעלמא, אף שלא נשתנה לדבר המותר שרי ובהו מודה **המ"א**. וע"י **במנח"ש** (ח"ה סי' ה אות לב) שכת' **שהמ"א** ס"ל דהמוש"ק אינו ברור שנעשה עפרא אבל היכא דפשיטא נדעשה עפרא מודה דשרי כמו באפרוח מביצת טריפה.

וע"י **במ"ב** (סי' ק) שכת' שהרבה פוסקים מתיירים בזה, דאזלינן בתר השתא, והשתא לאו דם הוא, אלא עפרא בעלמא שנתון ריח טוב, וע"י **בא"ר** שמצדד להורות כן, **ובפמ"ג** מצדד ג"כ דיש לסמוך על דבריהם להקל אף לכת' ביש סי' נכגוד בתבשיל.

והחזו"א (יו"ד סי' יב סי' ק) כת' **דהרבינו יונה** ס"ל דכל **ששתנה למחוש אינו איסור**, דהוי כנתאפס ונברא אח"כ דבר חדש, וכגיודלי איסור דבשר שזרעו כלה, ומ"מ הכל לפי השינוי, דהא באפרוח שנוול מביצת טריפה בעי למיסר אף **לרבינו יונה**, דשינוי בין גשם הביצה לגשם האפרוח אינו גדול כ"כ והיינו בשר היינו ביצה, **והר"י** לא אסרו משום מתהוה כמו חלב דדם הוא שנעקר דע"כ כל שמשנתנה לא מקרי גורם של איסור, ובחלב משום דכל הדם הוא המהוה, **והרא"ש** שחוכך להחמיר אפשר דלא משום מתהוה אלא דלא קים ליה דשינוי מאוכל לאוכל מקרי מחודש אלא חד מלתא היא ובאיסורו עומד, ונתיישב מה שהקשה **המ"א**, ע"כ. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תקס"ב שהארנו בסו"ד בדת ר"י דאזלינן בתר השתא. ואע"פ שבני"ד גס התא אוכל הוא, מ"מ י"ל דדמי לאפרוח שנוול מטריפה דשרי אע"פ שהשתא אוכל הוא.

ג. השתנה ע"י כימיה וחזר להיות ראוי

ועיי"ש **בחזו"א** (ד"ה יש) שכת' דיש לעיין למה חשיבה הביצה כי אסרחה עפרא כיון דעומדת לגבל, מאי שנא משאר עשומד לחמע עיסות וקמח שאינו ראוי לכוס דלא חשיבה עפרא, ואפשר דבעינן ליהא מינו עומד לכך אבל מה שיחד זה לכך לא מהני, ועוד דחסרון בישול לא חשיב חסרון, וכמו דמהני אם יכול לשרותו מעל"ע ויהא עומד **בנדה** (נד.), ומשמע **בע"ז** (ה) דה"ה לענין איסור, אבל אם צריך שריה יותר ממעל"ע מותר, אבל ריקום הוי מותר, **והרא"ש** שחוכך להחמיר אפשר דלא משום מוציאין במלאכת כימ"א אטומים מאיסור ונותנין אותן אח"כ למאכל לתקנו אי נפסל באמצע מאכילת אדם ואינו ראוי לא בפני"ע ולא לתערובות, אף שעומד לגמור מלאכתו ויהא ראוי למתק הקדירה מותר, אבל אם לא נפסל באמצע תלוי במח' הרי"י והרא"ש, ע"כ.

ומשמע מדברי **החזו"א** דאף דבר שאינו בר אכילה מחמת קטנותו אינו בכלל אינו ראוי לאכילה. ועכ"פ יוצא לפי דבריו דאם נחשב התא כלא נפסל לאכילה הוא מח' בין הרא"ש והרי"י אם חשיב פנים חדשות, ואם חשיב נפסל לכי"ע שרי. ושמענו שבזמן שהתא ניתן בתמיסה של חומרי הזנה מסתבר דאינו ראוי לאכילה כלל. וע"י **באג"מ** (יו"ד ח"ב ססי' כד) שכת' דאין לאסור מדין יוצא מן הטמא דבר שלא היה ראוי לאכילה אף שאח"כ נעשה ראוי. וע"י עוד להלן בשם **השל"ה והחזו"א**.

פניני הלכה

האם כבד צריך הדחה אחר צלייתו

כת' **המרדכי** (חולין סי' תיש) נר' לראב"ה דאם צלאו הכבד ולא הדיחו ונתנו לקדירה, אין לחוש, דנורא משאב שאיב, ואע"ג דנר' לכלוך דם, מוהל בעלמא הוא. וכתב **הב"י** (יו"ד סי' ע"ט) דנראה מכה"ל דלכתחילה צריך להדיחו אחר צלייתו כשרוצים לבשלו. ומצאתי כתוב (תשובת מהרי"ל סי' קכ"ו) שהטעם מפני המלח הנדבק בו, ויש ג"כ למיחש משום מראית העין שיתאדם הבשר, וכן בשר שנמלח בשיפוד ורוצים לבשלו ג"כ צריך להדיחו מטעם זה. ויתבאר בסי' ע"ו. וצ"ל דמ"ש שיתאדם הבשר היינו מחמת הבישול, דאלי"כ אפי' באין רצונו לבשלו אחר הצלייה תבעי דחחה, מיהו לא נתברר בדבריו מה עיני מלח הנדבק בו להא דרוצים לבשלו אחר הצלייה, והלא אף ללא הבישול לכאור יש להדיחו מחמת המלח הנדבק בו.

וז"ל תשובת **מהרי"ל** שם - ומה ששופכין על הכבד [מיים] כשרוצין לבשלו אחר צליה, וכתבת מטעם שהצוננים מקרישין חלב, הגע עצמך האם כבר נתקרר יום או יומיים, אפי' חם נוהגין בו, אלא הטעם משום המלח הנדבק בו, וכשאוכלין אותה בעין אותו מלח אין אוכלין. וכן בשר שנמלח בשפוד שרוצין לבשלו ג"כ צריך לשפוך עליו [מיים] תחלה, ויש גם כן למיחש משום מראית העין שיתאדם התבשיל. עכ"ל.

נמצא, דטעמא דמלח הנדבק הוא דוקא היכא דמבשל הבשר, משום דהיכא דאוכלו אחר צלייתו ואין מבשל אותו, הרי המלח בעין ונזהר שלא לאוכלו. וטעמא דמראית עין, הוא משום שיתאדם התבשיל. מיהו **בד"מ** (שם) כתב על דברי הבי"ה ז"ל - ובאגור בשם **המרי"ל** מולין דלזה נהגו לשפוך מים על הכבד אף כשרוצין לאוכלה בלא בישול משום מלח הנדבק בה. וכ"כ **בתורת חטאת** (סי' כ"ד אות ח).

ודבריו צ"ל דז"ל **האגור** (אסף קצ"ו) - כתב גדול מהר"רי מולין ז"ל מה ששופכין על הכבד מים אחר הצליה, נראה לו הטעם משום מלח הנדבק בו, וכשאוכלין אותה בעין אותו מלח אין אוכלין. וכן בשר שנצלה בשפוד ורוצין לבשלו צריך ג"כ לשפוך עליו מים תחלה. עכ"ל. הרי מבואר להדיא בדבריו דהמנהג היה להדיח הכבד אחר הצליה דוקא אם רוצה לבשלו, וטעמא, דהיכא דאוכלו בלא בישול הרי המלח בעין ורואה אותו ומסירו.

וכבר עמד בזה **המנחת יעקב** (על התורת חטאת הנזכר סי' ט"ו) דלא מצא כן באגור, וכת' דאפשר דכיון דתחילה כתב האגור בסתם מה ששופכים מים על הכבד אחר צליה, הבין הרב דמשמע אף באין רוצה לבשלו אח"כ ג"כ בעי דחחה, אבל באמת זה אינו דא"כ איך כתב אח"כ וכשאוכלין אותו בעין אותו מלח אין אוכלין וכו'. וכן מבואר במהרי"ל (וסי' - לכן נראה פשוט היכא דלכא מנהג אין להחמיר, והיכא דנהוג נהוג. ויע"י **בכנה"ג** (סי' ע"ג הנחות ב"י סי' ק"ג) דתלה ההיא דינא דהדחת הבשר אחר הצליה בבי' הטעמים שכתב מהרי"ל, דלטעם שהוא מפני המלח הנדבק בו, אפי' רוצה לאוכלו צלי צריך דחחה, וכמ"ש בת"ח, אבל לפי הטעם שכתב למיחש למראית עין שיתאדם התבשיל, אם אוכלו צלוי אי"צ דחחה. וצ"ע דאחר שראה דברי המהרי"ל, כיצד לא העיר על דבריו ממ"ש המהרי"ל דכשאוכל הבשר בלא בישול הרי המלח בעין ומסירו.

אחר כל זאת, דינא כתב **הרמ"א** בסי' ע"ג (דין צליית הכבד) סי' א' וכשוא לבשלו אחר הצלייה, ידיחנה תחילה אחר הצלייה קודם הבישול, מיהו אם לא ידיחה ובשלה כך מותר. ובס"ה כתב - נהגו להדיח כל כבד אחר צלייתו משום דם הדבוק בה, מיהו אם לא ידיחה מותר. וכיוצא בזה כתב בסו"ב ע"י ס"יב לענין צליית בשר (שלא הופשר במליחה) - י"א דכל צלי צריך דחחה אחר צלייתו, משום דם הדבוק בו, וכן נוהגין לכתחילה. מיהו אם לא הדיחו ואפי' בשלו כך מותר.

וכתב **הש"ך** בסי"א (סי' ה) ידיחנה תחילה - הטעם מפני המלח הנדבק בו, ויש ג"כ למיחש למראית העין שיתאדם הבשר, וכן בשר שנצלה בשיפוד ורוצים לבשלו צריך להדיחו ג"כ מטעם זה. עכ"ל הבי"י. וכ"כ הרב בסי' ע"ו סי' ב'. ובס"ה (סי' י"ח) כתב נהגו להדיח וכו' - כלומר אפי' רוצה לאוכלה כך צליה.

שו"ר **בדרכ"ת** (סי קג סייק ט) שכת' בשם **מוה"ר שמעון סופר ז"ל** שאסר הגליצירן הנעשה מחלב (בצירי) עיי' מלאכת הכימיע שמנקה אותו עיי' בישול והתחבולות עד שמפרידין ממנו כל הפסולת מכל טעם חלב שבו. ועיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תקס"ב. אלא דאפשר דאף הוא זצ"ל יודה בני"ח כי אין כאן פירוק האיסור עצמו עיי' מלאכת הכימיע אלא אתר בעלמא בלבד. ועיי' עוד **בחז"א** (שם סייק ד) שכת' הדיכן שהשינוי מתבצע עיי' ממשא אדם הוא טעם להפקיע שם האיסור יותר משינוי דממלא ובידי שמים. ובדרך זה ראיתי שכת' **בצ"א** (ח"ו סי טז אותיות ד - ה).

ד. ביטול בששים / זה וזה גורם

ונר' דעל הצד שהתא אסור אין לומר דבטל עיי' התאים שהתרבו לאחר מכן שהם פי כמה יותר ממנו, כי לפי המומחים התרבות התאים היא עיי' שכפול אותו תא גזע המקורי שמתחלק ומתרבה הוא בעצמו, ואף אם היו מתרבים תאים חדשים אכתי י"ל שתא הגזע הוא בגדר מעמיד דאינו בטל לדעת **השו"ע** (יו"ד סי פא סעי יא) שפסק שהמעמיד בעור קיבת נבלה, וטריפה, ובהמה טמאה, אסור בכל שהוא, עיי'. אלא **שהמהרש"ל** (פכ"ה סי קו) נקט דאפילו המעמיד בעור קיבת נבלה בטל בששים. וכן פסקו ה**ש"ך** (סייק לה) ו**המ"א** (סיי תמב סייק ט) ו**המ"ב** (סיי תמב סייק כה וסיי תמו סייק קו). ו**הדגמ"ר** (על שייך סם) הביא ראייה למהרש"ל מרש"י (חולין קטז : ד"ה היה זו אסורה) ונשאר בצ"ע. והכרתה הא"מ (יו"ד ח"ב סי יב ד"ה דבדר ד"ה אבל) דהוי ספק דדינא ועיי' באיסור תורה יש להחמיר אבל באיסור דרבנן או ספק איסור דא"י יש להתיר ביש ששים נגד האיסור אף שהוא מעמיד, מדין ספק דרבנן ומדן סייק, עיי'.

אלא דאכתי יש לדון בזה כי התא מתרבה בסיוע חומרי הזנה כני"ל עד ליצירת רקמה, ושנינו **בע"ז** (מח: - מט.) דכל שדבר איסור ודבר היתר גורמין לו, כגון פרה שפטמה בכרשיני עיי', מותר. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי קמב סעי יא).

אלא דעיי' **ברש"י** (עיי' מט. ד"ה הבריק) שכת' דהטעם דאמרין זו"ז גורם מותר הוא מפני שהאיסור מתבטל בהיתר. וכ"כ ה**ר"ן** (עיי' פא : בר"ף). וכן פסק ה**מ"א** (סיי תמה סייק ד). וכן הוכיח **באבני מילואים** (סי ה.) ולפיי"ז י"ל שדבר המעמיד שאינו בטל אפי' באלף שמא לא אמרין בו זו"ז גורם. מיהו ה**תוס'** (עיי' מט. ד"ה שאם) לא תירצו כה**ר"ן** הנ"ל ומשמע דלא ס"ל דמטעם ביטול אתינן עלה. ועיי' **בתורת חסד** (סיי פא אות ב) שהביא **שהראב"ד** (נדרים פ"ה הי"ד) ס"ל כה**ר"ן**.

אלא דשו"ר **בתורת חסד** (שם) דביטול זה אינו בטיל בכמות של רוב, ולא אפי' בכמות של חד בחד, אלא עיי' שצד ההיתר מתערב עם צד האיסור ואין מניח לפעול גרמת ההתחדשות עד תומו הרי מבטל היתר מן האיסור את התוצאה של התחדשות, וממילא גם אם ההיתר הוא מיעוט בכמות מ"מ אבד האיסור עיי' היתר זה הכח לאסור. וכן ביאר **בשבט הלוי** (ח"ח סי קג). אלא דמ"מ עיייש **בש"ך** (שם סייק כה) ושאר נו"כ דבכה"ג שרי בדיעבד אבל אין לעשות כן לכתחלה.

ה. תאי הגזע מופקים מחלקים שהם ככלל מיא בעלמא

והיכן שמוציאים את תאי הגזע ממי שליה או מבצית מופרת יש לדון בעוד צדדים להתיירא. דיעוי' **בשו"ע** (יו"ד סי פא סעי ד) שכת' דשליא שהחמור נוצר בו, מותר, דפירשא בעלמא הוא. וכת' ה**ש"ך** (סייק יא) דכל שכן שליא של שאר בהמות טמאות. אלא דעיי' **במנחת יעקב** (ככל סה אות יח), **בפר"ח** (סייק יב) ו**בפרי"ט** שהשיגו על הש"ך ונקטו דדוקא שלית חמור מותר, דהוא מאיס, ולא בשאר שליא של שאר מיני טמאים. ו**הפלת"י** (סייק ה) יצא ליישב דברי הש"ך. ו**הפמ"ג** (שי"ד סייק יא) מצדד להחמיר בזה. דאף פסק ה**אמרי ברן** (על הש"ך שם). ועכ"פ עיי' **בטש"ע** (סיי פא סעי ה) שאין בשליא, עור, גידים ועצמות משום איסור בב"ח דאר.

ובענין ביצית מופרית. העירוני מהא דאיתא **בבכורות** (ו.) חלי דיחמורתא [נקבת היחמור שהוא א' החיות הטהורות (דברים פ"ב פס' ה.) ועיי' **ברש"י** (חולין נט.) שבזה"ז אין ידוע לנו איזה חיה היא], סבור רבן למימר בעיי נינהו ואסירן, אמר רב ספרא זרעא דאילא הוא דאזיל בתר אילתא ואיידי דרחמה צר לא מזדקקא ואזיל בתר יחמורתא ונתרי. ו**פרש"י** חלי דיחמורתא - כעין ביצי זכר שהיחמורתא מוציאות מרחמן. ואסורין - משום אבר מן החי שנעקרו מן הזכר ברחם. דאזיל בתר איילתא - להיזקק לה. ונתרי - שופך זרע הרבה ונקרש, עיי'. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי פא סעי א) דיאלי דיחמורתא (פ"י כעין ביצי זכר שיחמורת משלכת מרחמה), מותרים (ו**הריב"נו גרשון** שם פירש שהן ביצי נקיבה הנמצאות בין גללי היחמורה). ועיי' **תוס'** (חולין סד. סד"ה שאם) שפירוש שהטעם דשרי בכה"ג כי אתי משכתב זרע דהואי כנבלה מותרת. ו**הב"י** שם כתב דמשמע דטעמא דשרי משום דהואי פירשא בעלמא. ו**בנה"כ** (כת' הג"ח), **הט"ס** (סייק ה.) ו**ההת"ס** (יו"ד סי ט"ד ד"ה ואל.) ועיי' **בש"ט** (בכורות ו. אות א), **בפמ"ג** (שם) ו**בחו"א** (סיי פא סייק ג.) ומשמע מכל זה שביצית מופרית שעדיין לא השתרשה כלל אינה אלא מיא בעלמא. אלא דאף כי ראייה גמורה כי יש לדחוק דמייירי דוקא בזרע קרוש בלבד. ועיי' **ביבמות** (טט.) ו**בחו"י** (סיי לא) דעובר לפני מ' יום חשיב מיא בעלמא.

ומי"מ לענין בב"ח מסתבר דלא חשיב בשר כלל. ועיי' **באג"מ** (ח"א סי לו ד"ה אבל) שכת' דלא כל דבר הנמצא בגוף הבהמה נחשב כבשר, וכמו דס' גדי"כ לא צריך קרא שלא יאסור בבשול עם חלב, שאף שבקרא לא נכתב בשר אלא גדי, מ"מ מה שאינו בשם בשר א"צ קרא למעטו משום דכוונת הקרא בשם הגדי הוא רק על בשר הגדי, עיייש עוד. ועיי' עוד בסמוך.

ו. אם חשיב בשר / מראית העין

ולעיי' שאחר תהליך שכפול התאים החומר נראה כבשר או חלב ואנשים קוראים להם בשר או חלב, מ"מ נרא' שאינו בכלל בשר דאיני התורה (פרט לנדרים דאזלינן בתר לשון בני"א) ואף כשמוציאים את התא מבשר בהמה י"ל כן דהרי אמרין דפנים חדשות באו לכאן. ולדעת ה**רא"ש** הנ"ל דאפשר דלא אמרין בני"ד דפנים חדשות באו לכאן אכתי דלמא שיצא מתורת בשר. וצ"ע.

ועיי' **בסנהדרין** (סז.) דרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עדיסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי ליה. ו**פרש"י** וממילא אברו להו עגלא תילתא עיי' שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם. וכת' ה**של"ה** (דרך חיים וישב פס' טז) דבהמה שנבראת עיי' ספר יצירה כהא **דבגמ'** הנ"ל מותר לאכלה בעודה חיה. והביאו ה**פתי"ש** (יו"ד סיי סב סייק ג) וכת' דמ"מ אסור לאכלה בלא שחיטה משום מראית עין כדלעיל סי' י"ג גבי בן פקוועה בן ט' חי שהפריס עיי' קרקע. וכת' **בחשק שלמה** (יו"ד סיי צח) דבהמה שנבראה עיי' ספר יצירה מותרת משום בב"ח, ועיי' האכיל אברהם את המלאכים בב"ח, עיייש. וכן הביא ה**מלבי"ם** (תורה והמצוה וירא פ"י"ח פס' ז-ח). ועיי' **בש"ט** (בכורות ו.). ו**בחת"ס** (יו"ד סיי יט) ו**בברכת פרץ** (לגריי קניבסקי פי וירא). ועיי' עוד **בסנהדרין** (נט.) דאמר דאין בשר טמא יורד מן השמים, עיייש.

ויעוי' **בחז"ל** (א"ח סיי קטא סייק ז) שכת' שאיסורי אכילה כגון נבלה שנפסלו לאכילת אדם לדעת ה**פר"ח** (יו"ד סיי קג) מותר, ועיי' כיון שנסרחה פקע איסורה וכי אחשבה הוי כעפרא שנהפך לבשר ואין בשר זה טעון שחיטה ואין בו משום נבילה ועיי' **סנהדרין** שם בשר היורד מן השמים כו"ג, עיי'. משמע מדבריו שאיסור שנפסל דמי לבשר היורד מן השמים. ושמא י"ל דה"ה בני"ד דאף אם נימא דלא נפסל אכתי הוא דבר חדש. וצ"ע.

ומשום איסור מראית העין כשאוכלו עם חלב וכדו' אין לחוש כי בה"ז מצוי בשר מהצומח שהוא פרווה ועל כן לא חיי' למראית העין, וכמו שבארנו בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון ר"ה, והכל לפי הענין.

ז. לשמחת יו"ט / בתשעת הימים

ולפי הש"ל נראה דבשר זה אינו מועיל לקיום מצות שמחת יו"ט לדעת הסוברים דאין קיום מצות אלא עיי' בשר ויין, דהרי אין זה בשר, קיי' בוגנא משום מציאת תאי הגזע ממי שליה וכדו' שאין זה כלל בכלל בשר כמבואר לעיל. ועיי' משי"כ **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"א בענין קיום מצות שמחת יו"ט בבשר ויין. וכן לענין אכילתם בתשעת הימים למנהגינו שלא אוכלים בשר מר"ח אב י"ל דמותר שאין זה בכלל בשר. ועיי' משי"כ **שמעתא עמיקתא** גליון מ"ז בענין איסור אכילת בשר מהצומח בתשעת הימים.

אולם בענין מצות אכילת בשר בשבת י"ל דלענין מצות עונג חשיב בשר דהרי טעם בשר יש בו ויש כאן משום עונג שבת. [עיי' **בכת"ס** (ח"א סי עא ד"ה ואחר בינונת, ועיי' סיי צו) שכתב שבסעודת שבת הנאת מעיים בעינן ולא סגי בהנאת גרון דעונג תלוי בשביעה. וכן הוא **בהר צבי** (א"ח סיי קסט) ועיי' **בפמ"ג** (סיי רעג מ"ז סייק א ריש פתיחה לא"ה) ו**בנה"ח** (שם) בשם **פתה"ד**]. וכמו כן מאכילים חלב מתורבתים נראה שאינם בכלל חלב בענין המנהג של אכילת מאכלי חלב בחג השבועות.

מ ס ק נ א ד י נ א

בשר מתורבת המונפק מתא בהמה טמאה, אע"פ שיש צדדים שנחשב כפנים חדשות, מ"מ למעשה יש לאסורו. ואם הוא מונפק מבהמה טהורה באופן המותר ע"פ דין התורה כיון שיש צדדים שדינו כבשר יש להחמיר בו בכל דיני איסור בשר בחלב, ומאיידך יש מקום להחמיר שאינו כבשר בענין מצות שמחת יו"ט וכיוצ"ב, ואם הוא מונפק באופן המותר מתאי גזע שאינן בכלל בשר (כגון ממקומות שבהמה שדינם כמיא בעלמא) נראה שמעיקר הדין אינו בכלל בשר.

וכת' **שם הפמ"ג** (שפתי דעת סייק י"ח) - והיינו לדלעיל ס"יא בהג"ה כת' דמדינא יש לכתחילה להדיח אחר הצליה אם רוצים לבשלו, מפני מהי"ע שלא יתאדם התבשיל, ודיעבד שרי. וכאן אשמועינן דמנהג הוא אפי' בלא בישול נוהגין להדיח, וכמ"ש בסי' עיי' בשאר בשר.

אולם ה**פר"ח** בסי' עיי' (סייק ט"ז) כת' על הרמ"א - ואנן נהגינן לאכול צלי בלא הדחה כלל, משום שהדם שיצא לחוץ מישרק שריק ונורא מיישב שייב ליה, ומה שיש אחר צלייה על פני הבשר אינו אלא חמר בשר דשרי, וכן עיקר שא"צ הדחה כלל אחר שנצלה כ"ל צורכו דהיינו כחצי דלייתו, ומהו כתב הב"י בסי' עיי' דבשר שנצלה שצפוד ורוציגם לבשלו שצריך להדיחו מקודם, ואף זה אינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא.

ובשולחן גבוה בסי' עיי' (סייק י"ט) כתב על דברי הרמ"א (דנהגו להדיח כל כבד אחר צלייתה) דלא נהגו כן במקומו אלא כמ"ש הרמ"א לקמן בסי' עיי' ס"ב כסברא ראשונה (להדיחו קודם הצליה עייש). ו**בסי'** עיי' (סייק יז) חזר נמי על דבריו אלו דלא נהגו כן במקומו. ושוב הביא דברי ה**פר"ח** הנזכרים (דמשי' הב"י דבשר שנצלה ורוציגם לבשלו צריך להדיחו מקודם, אינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא), וכתב עיי' על - ואף גם את שאמר הרב ז"ל שבשר שנתבשל אחר צלייה שצריך הדחה לא נהגו כן כיון דמדינא שרי.

אלא דיעוי' **בזבחי צדק** (סיי עייג סייק י"א) דכת' דכשבא לבשל הכבד או בשר אחר הצליה צריך להדיחו, וצ"ן לדברי הב"י הש"ך וה**פר"ח**. ובסייק ל"ג על דברי הרמ"א דנהגו להדיח כל כבד אחר צלייתה, כתב - אין המנהג כן אצלנו פה בגדא, אלא דוקא אם רוצים אח"כ לבשלו הוא דמדיחים אותו כמ"ש ההג"ה לעיל סי"א, אבל כשאוכלין אותו צלי אין מדיחין אותו. וחזר על זה בסי' עיי' (סייק י"ח) דצלי שאוכלו כך א"צ הדחה, מיהו אם רוצה לבשלו אח"כ צריך לכתחילה להדיחו. והוסיף - הגם דהשולחן גבוה כתב דאף אם רוצים לבשלו אחר הצליה אין המנהג להדיחו כיון דמדינא שרי, אנו אין לנו אלא דברי מרן (בב"ש), ושכן נהגו בעירו להדיח הכבד אחר צלייתו כשרוצים לבשלו. ובשר לא ראינו מעולם שבשלו אותו אחר צליה. עכ"ד. וכ"כ **בבן איש חי** (שייש פרי' קדושים סיח). ו**בנה"ח** (יו"ד סיי עייג סייק נ"ה וסיי עיי' סייק כ"ח) הביא דברי השולחן גבוה והזבחי צדק, וסיים דכל א' יעשה כמנהגו.

העולה לוינא - א. לדעת הרמ"א לכתחילה יש להדיח הכבד קודם צלייתו ואחר צלייתו, בין אם רוצה לאוכלו אחר הצליה ללא בישול, ובין אם רוצה לבשלו אחר הצליה. ובדיעבד ששכח להדיחו אין הדבר מעכב. [וכן הדין בכל בשר שאינו מוכשר, שמכשירו לאכילה עיי' צליה]. **ב.** מנהג בני ספרד שאם רוצה לאכול הכבד אחר צלייתו ללא בישול א"צ להדיחו. אך אם רוצה לבשלו אחר הצליה יש שנהגו להחמיר לכתחילה להדיחו קודם הבישול.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

מבאר הגה"צ **רבי חיים פרידלנדר זצ"ל** (שפתי חיים, מועדים ח"ג, דרך של עליה ב' פ"ב), שפעולת האדם מתבטאת במעשה דיבור ומחשבה, והיות שאנחנו חיים בעולם החושים, על כן אנו מעריכים כל דבר לפי השגתנו אותו בחושים שלנו. המעשה ניתן לראיה לשמיעה ולמישוש, ולכן "המעשה" נחשב אצלנו מציאות ממשית, מה שאין כן הדיבור, שרק חוש השמיעה מרגיש בו, ועל כן בעינינו הוא פחות מציאות מהמעשה. ואילו המחשבה שלא ניתנת אפילו לשמיעה, וכל שכן להבחנה בשאר החושים, עוברנו היא כמעט מחוסרת חשיבות לחלוטין.

אך במציאות הרוחנית שהיא המציאות האמיתית הדברים הפוכים, ככל שהפעולה עדינה יותר הרי התוצאה גדולה יותר. **רבי חיים מואלוזין זצ"ל** מבאר בספרו נפש החיים, כי התוצאה של "מעשה" אינה מגיעה לגבהים כה רמים כמו תוצאות הדיבור, ולא תוצאות הדיבור כתוצאה של מחשבה. כי בהיות המחשבה רוחנית, דקה היא יותר מאשר הדיבור וכל שכן מהמעשה, משום כך היא מגיעה לעולמות יותר גבוהים.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"
לשמיעת השיעורים בטל. 073-371-8708

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמעתא עמיקתא - לפרו"ש של חנה בת צירל תחי' בתושחי' - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052**